ANTONSSON ÖBERG
ADVOKATER

Till

Svea hovrätt

Mark- och miljööverdomstolen

Per e-post: svea.hovratt@dom.se

Stockholm den 1 december 2021

Mål P 6338-21

AB Gröna Lunds Tivoli m.fl. ./. Förbundet för Ekoparken m.fl.

Undertecknad får härmed anmäla mig som ombud för Förbundet för Ekoparken, Kungliga Djurgårdens Bostadsarrendatorer, Stockholms Sjögård, Katarina Ahldin, Peter Ahldin, Håkan Engström, Ragnar Persson och Carl Rosling, samt inkomma med nedanstående yttrande. Fullmakter i original kommer att inges till rätten separat.

1. Andrahandsyrkandet

1.1 Stockholms stad har i sitt överklagande presenterat ett alternativt yrkande om att endast fyra toppar får etableras samtidigt. MÖD saknar emellertid möjlighet att pröva detta yrkande. Enligt PBL 13 kap 17§ 2 st kan prövningen endast avse att beslutet att anta detaljplanen antingen upphävs eller fastställs. Därmed saknas utrymme att pröva det alternativa yrkande som Stockholms stad presenterat.

2. Riksintresse enligt MB 3 kap 6§ och det kommunala handlingsutrymmet

2.1 2 kap. 1 § i PBL slår fast att hänsyn ska tas till såväl allmänna som enskilda intressen. Hur denna avvägning ska göras framgår dock inte. Bestämmelserna i PBL 2 kap. anger de

ANTONSSON ÖBERG ADVOKATER HB
Box 815, 101 36 Stockholm, T: +46 733-90 89 82
johan.oberg@aoadvokater.se

krav som staten ställer på kommunerna och fastställer på samma gång det kommunala handlingsutrymmet. De generellt formulerade intressena ska tolkas och avvägas mot varandra i planläggningen.[1] (Se mer om avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen under punkt 7 nedan).

2.2 Planärenden styrs dels av det kommunala planmonopolet, som ger kommuner en viss beslutanderätt när det gäller markanvändningsfrågor, dels av kommunens skyldigheter att ta både allmänna och enskilda intressen i beaktande vid prövning av planärenden. Ett kommunalt beslut om detaljplan överklagas till mark- och miljödomstolen enligt PBL 13 kap 17§ som föreskriver att den myndighet som prövar ett överklagande av en detaljplan ska pröva om beslutet strider mot en rättsregel eller ej. Om ett beslut av kommunen är grundat i politiska avvägningar är handlingsutrymmet för kommunen större. Omvänt är utrymmet för den överprövande domstolens bedömning stort om prövningen avser en rättsregel.

2.3 Stockholms stad med Djurgården är utsett till riksintresse enligt MB 3 kap 6§ och ska därmed skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. MMD har i sin dom gjort gällande att riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården inte skulle vara entydigt definierat och att detta skulle ha betydelse för kommunens handlingsfrihet.[2] Av Riksantikvarieämbetets (RAÄ) beslut att fastställa riksintresse för kulturmiljövården i Stockholms län år 1997, framgår att fronten mot vattenrummen och vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, samt kontakten med vattnet ska skyddas. Härtill anges att riksintresset även innefattar stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåtits höja sig över mängden. Dessa riksintressen är därmed specificerade i sådan utsträckning att en materiell prövning mot en föreslagen detaljplan väl låter sig göras.

2.4 Förbudet att orsaka en påtaglig skada på ett riksintresse är just en sådan rättsregel som går utöver det kommunala planmonopolet. Stockholms stads handlingsutrymme är dessutom begränsat av att de skyddsintressen som står på spel har definierats just som

[1] Prop. 2009/10:170 s. 158 f
[2] MMDs dom s. 30

riksintressen. Det åligger därmed MÖD att pröva om riksintresset Stockholms stad med Djurgården kan förorsakas påtaglig skada av den överklagade detaljplanen.

2.5 För bedömningen av hur rättsregeln ”påtaglig skada” ska fastställas hänvisar MMD till Naturvårdsverkets allmänna råd (NFS 2005:17). Begreppet påtaglig skada definieras där som mer än en obetydlig skada på natur-, kultur eller friluftsvärden som utgör grunden för riksintresset.

2.6 RAÄ anför att Gröna Lund, med den detaljplan som MÖD har att pröva, skulle komma att tillåtas dominera över andra företeelser på Djurgården som förknippas med nöjesliv och rekreation från skilda tider, och att dessa därmed skulle skadas påtagligt. Härutöver menar RAÄ att detaljplanen skulle innebära påtaglig skada på flera särdrag i riksintresset:

”Från utsiktspunkter på längre håll som Stadsgården, Fjällgatan och Slussen, men även på närmare håll exempelvis över Nybroviken, från Skeppsholmen och Kastellholmen påverkas vyer från och mot Djurgården, fronten mot vattnet samt vattenrummen.” [3]

2.7 Av ovanstående följer sammanfattningsvis (i) att frågan om detaljplanens påtagliga skada på riksintresset Stockholms Stad med Djurgården utgör en klart definierad rättsregel som går utöver det kommunala planmonopolet, (ii) att MÖD därmed har att pröva om detaljplanen strider mot nämnda riksintresse och (iii) att det skyddade riksintresset enligt MB 3 kap 6§ skulle lida en mer än obetydlig skada. Med stöd av MB 3 kap 6§ har MÖD därmed att fastställa MMDs domslut och lämna överklagandena utan avseende.

3. Särskilt om MMDs inhämtande av yttrande från Riksantikvarieämbetet

3.1 MMD har inhämtat yttrande från Riksantikvarieämbetet (RAÄ) avseende såväl riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården enligt MB 3 kap 6§, som riksintresset för området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården enligt MB 4 kap 7§. Det förstnämnda

[3] RAÄs yttrande (AB 118) s. 1

riksintresset etablerades av just RAÄ i beslut år 1997 (med uppdatering år 2011) och innefattar en rad skyddsvärda intressen av estetisk och kulturell natur inom det område som prövas i detta mål. De intressen som skyddas genom MB 4 kap 7§ innefattar på motsvarande sätt även de värden som i allra högsta grad faller inom RAÄs kompetensområde. Ämbetet har sålunda ett direkt ansvar för att MB 3 kap 6§ efterföljs och har adekvat kompetens för frågor som ska prövas enligt MB 4 kap 7§. Stockholms Stads påstående att MMD skulle ha "…lagt fel underlag till grund för sin bedömning…" saknar dessutom all juridisk relevans. Det står en prövande myndighet fritt att i ett detaljplaneärende inhämta de underlag som domstolen finner erforderliga.

4. Miljöbalken 4 kap. 7§

4.1 Redan av PBLs 2 kap. 6 § följer att kravet på att bebyggelse och byggnadsverk ska placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till bl.a. stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen för en god helhetsverkan.[4] Utgångspunkten för rättens bedömning är således huruvida detaljplanen passar in i stadsbilden som helhet eller ej.

4.2 Av prop. 1994/95:3 framgår att det skyddade området är unikt, ständigt exploateringshotat och att det därmed är synnerligen angeläget att det ges ett långsiktigt och effektivt skydd. Detta exploateringstryck beskrivs av journalisten Claes Britton, som sammanfattar de nuvarande och mycket omfattande planerna på exploatering av Djurgården i form av tivoli, hotell, konferensanläggningar, konsthallar, marinor och padelbanor.[5] Härtill kan läggas pågående byggen av universitetsbyggnader och 2.200 studentlägenheter på Norra Djurgården. Viljan av att bevara det unika området och skydda det mot en konstant exploateringsiver var just orsaken till att nationalstadsparken en gång bildades. Regeringen skriver i propositionen:

[4] Prop 2013/14:127 s. 49

[5] DN debatt 14 november 2021, https://www.dn.se/debatt/stoppa-abba-bjorns-brutala-byggplaner-pa-djurgarden/

”Det finns nu underlag att ge tydligt uttryck åt statens skyldighet att hävda bevarandeintressena vid avvägningar gentemot exploateringsintressen som kan komma att beröra det skyddsvärda området.[6]

4.3 Regeringen slår vidare fast att nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter ska kunna fungera, i princip inte bör medges. Det bör dock vara möjligt att uppföra ett begränsat antal nya byggnader, dels inom bostadsområden eller inom områden med byggnader för högre utbildning och vetenskaplig forskning, museiverksamhet, idrott och rekreation. Dessa byggnadsområden får enligt regeringen inte utvidgas utan endast kompletteras om kompletteringen inte medför skada på områdets natur- och kulturvärden.[7]

4.4 I propositionen fastställs att ny bebyggelse och nya anläggningar i delar av en nationalstadspark som inte utgör parklandskap eller naturmark, endast får komma till stånd om det kan ske utan att natur- och kulturvärden skadas.[8] De frågor MÖD har att ta särskild ställning till vid prövningen enligt MB 4 kap 7§ är således i tur och ordning följande.

A. Behövs de nya byggnaderna för att Gröna Lunds verksamhet ska fungera?

4.5 År 2019, dvs innan pandemin slog igenom, omsatte AB Gröna Lunds Tivoli 669 miljoner kronor med ett positivt rörelseresultat om 46 miljoner.[9] Tivoliverksamheten har funnits på samma plats under mycket lång tid och genererat stora intäkter till ägarna över tid. Verksamheten har utvecklats över tid men utan att utvidgas till betydande nya ytor. Det får därför tas för visst att den utvidgning som nu ska prövas inte behövs för att Gröna Lunds verksamhet ska fungera. Ianspråktagandet av stranden och parkeringsplatsen med omkringliggande ytor, torde i stället ha som överskuggande syfte att förmera ägarens ekonomiska utfall av nöjesfältet.

[6] Prop 1994/95:3 s. 36
[7] Prop 1994/95:3 s. 43
[8] Prop 1994/95:3 s. 33
[9] Se årsredovisning för 2019 bifogad som bilaga 1

B. Avser det i detaljplanen föreslagna uppförandet endast ett begränsat antal nya byggnader?

4.6 Syftet med denna skrivning är att begränsa möjligheten till större exploateringar inom det skyddade området. Sex åkattraktioner på mellan 30 och 45 meters höjd och till detta ett stort antal övriga byggnader, torde med råge överstiga den gräns som lagstiftaren avsett med denna begränsning. Detaljplanen uppfyller därmed inte heller rekvisitet att endast ett begränsat antal byggnader får godkännas.

C. Avser ianspråktagandet av den aktuella platsen endast en komplettering och inte en utvidgning av Gröna Lunds pågående verksamhet?

4.7 I propositionen anför lagstiftaren att verksamheter får ”utvecklas” inom nationalstadsparken. Denna rätt till utveckling begränsas dock genom att byggnadsområdena inte får utvidgas. Till skillnad från ”utveckla” är begreppet ”utvidga” rumsligt och i propositionen därmed kopplat till användandet av viss yta. Lagstiftaren har således menat att den verksamhet som befinner sig på viss plats inom nationalstadsparken, i första hand får utvecklas på den yta inom vilken den bedrivs och att den får kompletteras men inte utvidgas till att ianspråkta nya ytor.

4.8 Av nedanstående bildbeskrivning av området framgår att Gröna Lund skulle ianspråkta en nästan 30 procent större yta än i dag.[10]

[10] Bild ur Thyréns Kulturmiljöutredning 2018, s. 86

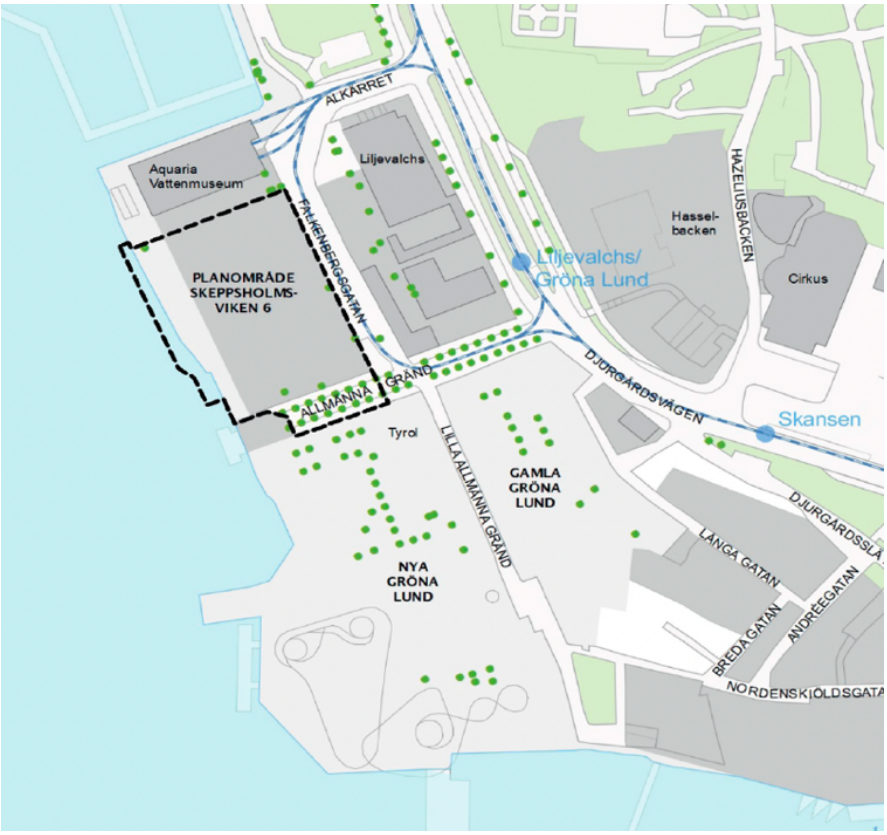

4.9 I linje med MMDs slutsats i denna del är det därmed mycket svårt att se hur detaljplanen skulle endast skulle utgöra en komplettering och inte en utvidgning av Gröna Lunds pågående verksamhet.

4.10 Såsom Stockholms Stads överklagande får förstås görs på sidan 12 gällande att förarbetena fastslår att så länge en utvidgning av ett byggnadsområde inte görs ~~ut~~ i ett parklandskap eller en naturmiljö, är det inte fråga om en utvidgning av ett byggnadsområde. Utvidgning i alla andra fall skulle därmed vara tillåten. Till stöd för detta påstående hänvisas till att översiktsplanen tolkar lagskyddets två villkor och att författaren, i en allmänt hållen text i en ruta, där endast nämner förbudet mot utvidgning i samband med intrång i parklandskap och naturmiljö.[11] Detta är emellertid en förenklad och felaktig beskrivning av lagen. I propositionen definieras huvudregeln att nya byggnader och anläggningar som inte behövs i princip inte bör medges.[12] Inget annat anges än att denna huvudregel gäller inom befintliga bebyggelseområden. Med förbjuden utvidgning avses därmed bland annat

[11] Se Översiktsplanen s. 22
[12] Prop 1994:95:3 s. 43

verksamheter som tar betydande nya ytor i anspråk inom ett byggnadsområde, utan att det föreligger ett behov för att verksamheten ska kunna fortsätta att bedrivas.

4.11 Att det är fråga om utvidgning är även något som även Stockholms Stad gjort gällande och som domstolen påpekat. Stockholms Stad har i ansökan om dispens från strandskyddet bl.a. gjort gällande att dispensen behövs för att utvidga en pågående verksamhet. I sitt överklagande gör AB Gröna Lunds Tivoli gällande att det faktum att kommunen använt begreppet ”utvidga” verksamheten i strandskyddsärendet, saknar betydelse.[13] Undantagen för strandskydd i MB 7 kap 18§c punkterna 1-5 är emellertid alternativa. Om kommunen inte ansett att det var fråga om en utvidgning av befintlig verksamhet enligt punkten 4, hade det varit fullt möjligt och rimligt att begränsa grunden för dispensansökan till punkterna 1 och 5 i nämnda lagrum.

Detaljplanen medför betydande skada

4.12 För det fall MÖD, trots ovanstående omständigheter, skulle komma att besvara ovanstående tre frågor jakande, har rätten att bedöma nästa led i MB 4 kap. 7§; nämligen om detaljplanen skulle komma att medföra skada/negativ inverkan av betydelse på områdets natur- eller kulturvärden. Klagandena har redovisat följande bild över hur den planerade utvidgningen skulle kunna komma att se ut.

4.13 Det utvidgade området beskrivs här från ett håll som inte gör det möjligt att skönja fler än tre av de sex toppar som detaljplanen tillåter. Vidare saknas den nyliga uppförda åkattraktionen ”Monster”. Bilder ger dessutom intryck av ett tämligen luftigt område

[13] Överklagande (Hovrättens AB 1), s. 16

innefattande ett traditionellt Pariserhjul. Härtill har samtliga åkattraktioner på det utvidgade området presenterats i vit färg i kontrast till de bjärta färger som befintliga attraktioner har på dagens nöjesfält. Presentationen har skapats av AB Gröna Lunds Tivolis konsult Thyrén med det uppenbara syftet att ge intryck av att det förändrade visuella intrycket skulle bli marginellt och därmed att förminska det dominerande synintryck som en byggnation enligt detaljplanen skulle medföra.

4.14 Carl-Bertil Backlund, CB Visual Systems, har utgått från en ritning på berg- och dalbanan ”Monster” som nu finns på Gröna Lunds befintliga nöjesfält. Som en tänkbar attraktion på det nya området har Backlund lagt in samma konstruktion, i färg i en nytagen bild och med de tillåtna toppar som detaljplanen medger. På bilden finns även den befintliga attraktionen ”Monster” med. Därefter har han tillfört den bebyggelse i bakgrunden och grönska i förgrunden som framgår av Thyréns kulturmiljöutredning s. 86 med följande resultat.

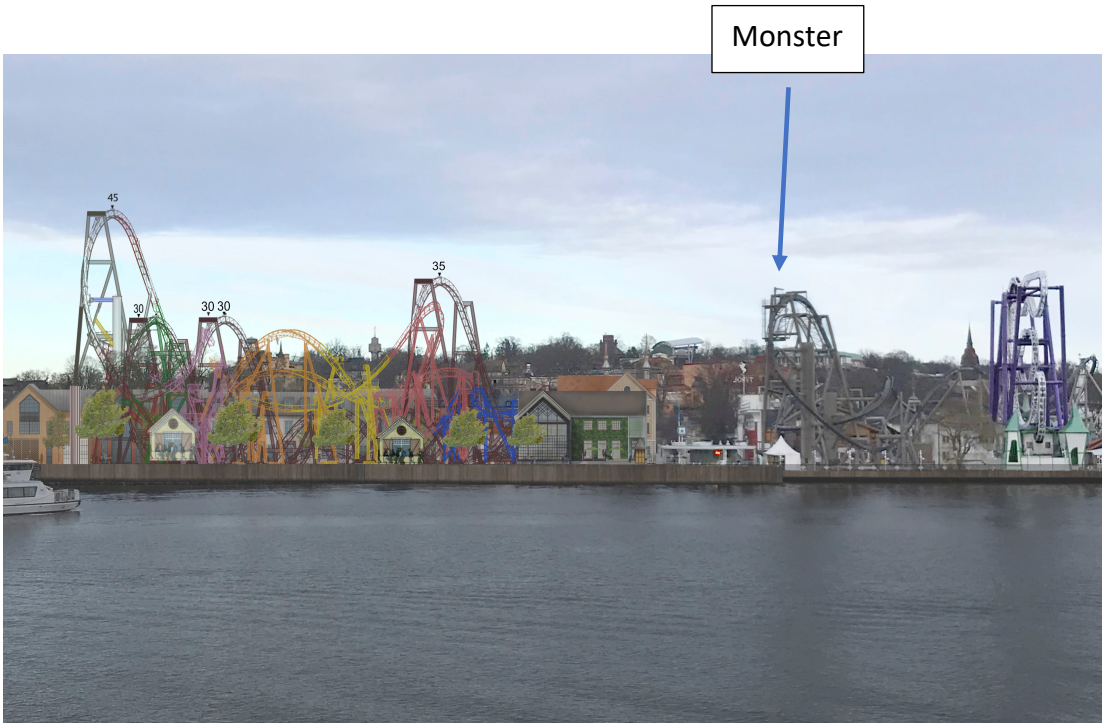

4.15 En annan bild av vilka skador på landskapsbilden som detaljplanen kan förorsaka ger följande foto, där enbart det tillåtna höjderna för de nya åkattraktionerna är inlagda, plus höjden på ”Monster” som byggdes efter det att bilden togs.

4.16 Värt att notera är den totala visuella dominans som dessa anläggningar skulle komma att utgöra, att Petterssonska huset och Liljevalchs vars fronter mot vattnet tillmäts stort värde som blickfång[14], liksom landmärken som Sollidenscenen, Bredablick, Hällestadstapeln och hela Skansenberget kommer att skymmas. Effekten blir särskilt påtaglig på grund av den expansion av höga anläggningar som Gröna Lund under senare år låtit uppföra. Följande bild från Skansen visar i detaljplanen medgivna bygghöjder. Av bilden framgår att Gröna Lunds uppförande av höga konstruktioner skulle medföra att stadens siluett med kyrktorn, i stort sett skulle komma att försvinna. [15]

[14] ”Byggnaderna är genom sitt fria läge en del av stadens front mot vattnet som är av riksintresse för kulturmiljön.” Kulturhistorisk värdebeskrivning, Stockholms stadsmuseum, 2007-06-19.
[15] Om detaljplanens skada på kulturlandskapet, se Nils Ahlbergs utlåtande 2021-03-18 bifogat som bilaga 2

4.17 Riksantikvarieämbetet har endast haft att utgå från Thyréns tillrättalagda modellering av den planerade byggnationen. Trots detta har ämbetet menat att synintrycket kommer att uppfattas som kompakt och dominerande, både i närområdet och på större avstånd; en visuell gestaltning som går tvärt emot vad som slås fast i översiktsplanen:

”Evenemangsparkens karaktär i stadens inre vattenrum bevaras, som ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden.” [16]

4.18 Än mindre stämmer den överklagade detaljplanen överens med översiktsplanens skrivning om vikten av ett glesare bebyggt område och att enstaka vackert utformade byggnader skulle kunna få uppföras:

”Det är värdefullt att området kan upplevas som ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden. Detta bör inte hindra kompletteringar med väl anpassad bebyggelse och inte heller att enstaka, vackert utformade byggnader eller anläggningar som har samband med

[16] Översiktsplanen för Nationalstadsparken, s. 65

Evenemangsparkens huvudinriktning får synas på samma sätt som Nordiska museets byggnad eller tornet Breda Blick.”.[17]

4.19 Ovanstående bildpresentationer visar med eftertryck att detaljplanen skulle utgöra ett uppenbart avsteg från översiktsplanen och mot de värden som regleringen i MB 4 kap 7§ är avsedd att skydda. MMD har helt korrekt funnit att den planerade utvidgningen skulle medföra att Gröna Lunds anläggningar skulle få ett ännu mer dominerande uttryck på landskapsbilden jämfört med tidigare. Detaljplanen skulle därmed medföra betydande negativ inverkan på områdets natur- och kulturvärden, både på nära håll och på avstånd. Förändringen av vattenrummet i Stockholms innerstad, som lyfts fram som särskilt skyddsvärt i såväl propositionen som i översiktsplanen, är mycket påtaglig och leder till betydande skador på de riksintressen som beskrivs i MB 4 kap 7§. MMDs dom att upphäva beslutet att anta detaljplanen ska därmed stå fast.

4.20 Stockholms Stad har i sin överklagan särskilt lyft fram det faktum att det aktuella området, under perioden 1923-1958 var bebyggt med tivolit ”Nöjesfältet”.[18] Detta styrks bl.a. med bilder på området utvisande en större åkattraktion. Stockholms Stad har emellertid valt att inte visa det område på andra sidan Allmänna Gränd som idag drivs av Gröna Lund. Under den tidsperiod då åkattraktionen fanns på Nöjesfältets ytor, dvs på dagens parkeringsplats, saknade ytorna på andra sidan Allmänna gränd högre och större byggnationer. Det är just det samtidiga ianspråktagandet av bägge dessa platser för uppförande av stora och höga konstruktioner, som RAÄ och MMD menat leder till ett alltför dominerande visuellt intryck.

5. Brister i MKBn och detaljplanen

5.1 Trafiken

5.1 1 Trafiksituationen på Södra Djurgården kräver en ordentlig trafikutredning. Redan dagens starka koncentration av evenemangsetableringar skapar mycket svårbemästrade och

[17] Översiktsplanen, s. 65
[18] Se s. 5

riskabla trafiksituationer. I dag har Gröna Lund runt 1,6 miljoner besökare under säsongen med stora toppar under sommaren, särskilt vid konserter (60-70 stycken).[19] Planförfattarna har valt att inte redovisa en estimerad ökning av antalet besökare som den planerade utvidgningen med säkerhet skulle medföra. En utbyggnad av Gröna Lund kan dock uppskattningsvis komma att medföra upp emot en fördubbling av antalet besökare. I kombination med andra stora besöksmål som Vasamuseet, Abbamuseet, Skansen med flera och med planerna på att bygga ut Hasselbacken och Cirkus, kommer besöksantalet att vida överstiga områdets kapacitet. Detta riskerar att skapa en ohållbar situation på ön med undermålig tillgänglighet, trafikolyckor och andra oförutsedda konsekvenser som följd. Detta scenario borde ha föranlett Stockholms stad att till detaljplanen foga en trafikutredning som visar hur trafiksituationen på denna del av Södra Djurgården ska hanteras.

5.1.2 I den trafikutredning som Kungliga Djurgårdens förvaltning låtit göra, framgår att en förstärkning av kollektivtrafiken är angelägen. Den närmast till buds stående lösningen ligger i utökad färjetrafik. Terminalen i änden på Allmänna gränd är alltför liten för att ta emot ett flertal färjor samtidigt. Den är avsevärt mindre än dess motsvarighet vid Skeppsbron. Trots detta går det till Evenemangsparkens färjeterminal redan i dag fler linjer än till Skeppsbron, vilket talar för behovet av en kraftigt utbyggd färjeterminal. Stranden som enligt detaljplanen ska göra till nöjespark ända ned till vattnet skulle behöva reserveras för att anlägga en kaj med angöringsmöjligheter för passagerarfärjor. Den av staten och i till mindre del av Stockholms stad ägda stranden, en tio till femton meter bred markremsa utefter hela stranden, bör således i första hand reserveras som kaj.

5.1.3 Enligt PBL 2 kap. 5 och 6 §§ ska en detaljplan ange hur trafikförsörjningen till en planerad anläggning ska ombesörjas och hur olyckor ska undvikas. Då dessa frågor inte är utredda och lösningar på dessa, för en detaljplan på Djurgården helt centrala frågor, inte framgår av ingiven MKB, uppfyller inte MKBn kraven enligt MB 6 kap. Detaljplanen ska därför inte godkännas.

[19] AB Gröna Lunds Tivolis årsredovisning 2019 s. 3

5.2 Utrymning – räddningstjänst

5.2.1 Trafiksituationen och mängden besökare aktualiserar också frågor kring och konsekvenser av katastrofsituationer som kan uppstå på eller i anslutning till Gröna Lund i samband med att stora mängder människor befinner sig på samma plats eller förflyttar sig. Det har brunnit på Gröna Lund ett par gånger, vilket föranlett snabba utrymningngar. Panik vid konserter, terroristattack, vansinnesdåd eller andra händelser kan skapa behov för att snabbt kunna utrymma Djurgården. Stor-Stockholms Brandförsvar har ställt frågor om beredskapen i dessa situationer utan att ha fått något svar.

5.2.2 I ett yttrande av den 28 juni 2016 anför Stockholms brandförsvar att den höga persontätheten som kan förväntas av detaljplanen, medför att det behöver utföras en detaljerad riskbedömning.[20] Denna bedömning ska enligt brandförsvaret innefatta frågor om framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till brandvatten, åtkomlighet vid stegutrymning och uppställningsplatser för höjdfordon eller bärbara stegar. Såvitt känt har ingen av dessa för säkerheten på Södra Djurgården helt centrala frågor utretts. Än mindre har svar på hur dessa problem ska hanteras presenterats i detaljplanearbetet inklusive MKBn. Den till detaljplanen tillhörande MKBn är därmed så ofullständig att den inte uppfyller kraven i MB 6 kap. 11§. MKBn och därmed detaljplanen kan därför inte godkännas.

6. Strandskyddet

6.1 Bakgrund

6.1.1 Förutom skydd för djur- och växtliv syftar strandskyddet till att trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, (MB 7 kap 13§). För det aktuella området inträder ett strandskydd om 100 meter om den gällande stadsplanen ersätts med en ny detaljplan.

[20] Stockholms brandförsvars yttrande bifogas som bilaga 3

6.1.2 Enligt översiktsplanen motsvarar det offentliga rummet mellan byggnader och anläggningar inte områdets attraktivitet i övrigt och behöver åtgärdas. Stränderna bör så långt möjligt göras offentliga och bekvämt tillgängliga.[21]

6.1.3 Den befintliga parkeringen ut till 10-15 meter från strandkanten ägs av AB Gröna Lunds Tivoli.[22] Stranden ägs huvudsakligen av staten och ligger under den kungliga dispositionsrätten. En mindre remsa ägs av Stockholms stad.

6.1.4 Kungliga Djurgårdens förvaltning som förvaltar den kungliga dispositionsrätten och Stockholms stad har som ägare kraftigt eftersatt upprustningsbehovet längs stranden, vilket framgår av foton hämtade från Kulturmiljöutredningen och från den fördjupade MKBn.[23] Den av Gröna Lund ägda marken har utnyttjats som bilparkering.

[21] Översiktsplanen s. 65
[22] Bilden hämtad från Stadsbyggnadskontorets planbeskrivning 2019-09-17, s. 7
[23] Thyréns Kulturmiljöutredning 2018 s. 68, Fördjupade MKBn s. 11

6.1.5 Reglerna om dispens från strandskyddet framgår av PBL 4 kap 17§ jämfört med MB 7 kap 18 c-g §§. De skäl för dispens som åberopas av klagandena är

- att marken redan tagits i anspråk (MB 7 kap 18§c p. 1)
- att dispensen är nödvändig då den behövs för att utvidga en pågående verksamhet (MB 7 kap 18§ c p.4). (Se ovan under punkten 6.5) och
- att stranden behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området (MB 7 kap 18§c p. 5).

6.1.6 I sin dom har MMD slagit fast (i) att området redan är ianspråktaget genom byggbodar, byggmaterial, betongsuggor m.m., (ii) att utvidgningen inte kan genomföras utanför det strandskyddade området och (iii) att det finns angelägna allmänna intressen som inte kan tillgodoses utanför området. Domstolen menar därför att det föreligger sådana särskilda skäl som krävs för upphävande av strandskyddet.

6.7 Marken är inte ianspråktagen

6.7.1 MMDs påstående att marken redan är ianspråktagen är svårförståeligt. För att så ska vara fallet krävs att marken inte är allemansrättsligt tillgänglig och platsens betydelse för strandskyddet därmed gått förlorad.

6.7.2 Vid bedömningen av om ett strandområde är ianspråktaget eller ej, är utgångspunkten i vilken utsträckning allmänheten över huvud taget kan ta sig till den aktuella stranden. I rättspraxis har slagits fast att en fastighet inte anses ianspråktagen så länge den är möjlig att nå och beträda för allmänheten från intilliggande fastigheter. Det räcker således inte med att endast delar av det aktuella strandområdet är ianspråktaget för att dispens från strandskydd ska meddelas. Att delar av stranden väster om den aktuella parkeringsplatsen är belamrad med containrar, betongplintar och andra föremål av tillfällig natur, förhindrar knappast att stranden är tillgänglig för allmänheten över tid. Till skillnad från vad som är fallet med stranden nedanför den aktuella parkeringsplatsen, måst området ha förlorat syftet med strandskyddet för att dispens ska kunna medges. Är området omvänt tillgängligt för allmänheten, är det inte ianspråktaget på sätt som föreskrivs i punkten 1 i MB 7 kap 18c §. MMDs slutsats att området är ianspråktaget är därmed felaktig.

6.8 Områdets värde är inte begränsat

6.8.1 Exempel på omständigheter som utgör skäl för dispens är att området saknar särskilda värden för strandskyddets syften.[24] Det aktuella området är emellertid av utomordentligt stort värde ur strandskyddssynpunkt. Att Kungliga Djurgårdens förvaltning, Stockholms stad och Gröna Lund valt att inte underhålla denna del av området, förtar inte dess unika läge och potential nu, men i ännu högre utsträckning i framtiden. Miljöbalkens målstadgande i 1 kap 1§ och hushållningsbestämmelserna i 2 kapitlet, till vilka Plan- och bygglagen hänvisar, avser att skydda inte bara nuvarande intressen av hur mark används. Ett minst lika stort intresse är skyddet för framtida användning och därmed hur hushållning av markresurser ska främjas. Den detaljplan som prövas i målet stänger med stor sannolikhet

[24] Prop. 2008/2009:119 s. 104

allmänhetens alternativa möjligheter att nyttja denna unika plats för något annat än som nöjesfält, för många decennier framöver.

6.9 Proportionalitetsprincipen vid strandskyddsbedömningen

6.9.1 Vid prövningen mellan de intressen som anförts av Stockholms stad och AB Gröna Lunds Tivoli å ena sidan och allmänheten å den andra, ska en intresseavvägning göras grundad i proportionalitetsprincipen. Vid denna prövning ska den självklara utgångspunkten vara att de enskilda intressena inte får ges större utrymme än vad som är rimligt med hänsyn till de behov som en dispens skulle uppfylla.

6.9.2 Detaljplanen tycks i sin behovsanalys utgå från att den planerade verksamheten har ett självklart behov av att ta inte bara den nuvarande parkeringsplatsen i anspråk, utan även all yta hela vägen ner till strandkanten. Detta omöjliggör allmänhetens tillgång till ett promenadstråk på stranden. Vid intresseavvägningen framhåller MMD felaktigt att den planerade bryggan skulle innebära att strandområdet som helhet skulle få en bättre tillgänglighet för allmänheten.

6.9.3 Underhållet av strandlinjen är kraftigt eftersatt (se ovanstående foton). Med MMDs resonemang i denna del får AB Gröna Lunds Tivoli fördelar av detta eftersatta underhåll i prövningen av om dispens från strandskyddet kan tillåtas. Att strandskyddsdispens skulle kunna meddelas som en direkt konsekvens av det eftersatta underhållet och hur marken med brädor, redskapsbodar, containrar, betongsuggor och skräp ser ut idag, framstår som orimligt.

6.9.4 En konstgjord gångbro (”boardwalk”) ute i vattnet ersätter inte allmänhetens rätt till områdets strand. En detaljplan som begränsade den planerade verksamheten till att endast ianspråkta ytor som gav allmänheten fortsatt tillgång till strandkanten, hade på ett bättre sätt uppfyllt proportionalitetsprincipen. Det bör i sammanhanget erinras om att Stockholms Stad, i sin samrådshandling till utbyggnaden av Liljevalchs konsthall, beskrivit gångvägen mellan Junibacken och Gröna Lund som en av Djurgårdens mest använda.[25]

[25] Samrådshandling Dnr 2012-19480, s. 13

6.9.5 I förarbeten och rättstillämpning har en sträng syn fastslagits i fråga om upphävande av strandskydd.[26, 27] Då det dessutom saknas starka skäl till varför allmänheten, så länge man väljer att inte lösa biljett till Gröna Lunds nöjesfält, ska utestängas från en strand med ett läge som är svårslaget i Stockholmsområdet, saknas all grund för att medge dispens från strandskyddet.

7. Allmänna och enskilda intressen

7.1 Enligt PBL 2 kap 1 § ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. Klagandena har gjort gällande att utvidgningen av Gröna Lund är ett allmänt intresse då det lockar till sig besökare av betydelse för Stockholms näringsliv och därtill har betydelse för sysselsättningen. Dessutom menar Stockholms Stad att nöjesparken är av betydelse ur ett barnperspektiv.

7.2 Som nämnts ovan omsatte rörelsen 669 miljoner kronor och gick med 46 miljoner kronor i vinst år 2019. Det finns all anledning att utgå från att bolagets främsta syfte med utvidgningen är ekonomiskt. Intresset av att utvidga den befintliga nöjesparken är därmed i första hand AB Gröna Lunds Tivoli och därmed enskilt. Omvänt skulle en utvidgning av nöjesparken innebära att den ianspråktagna marken endast skulle vara tillgänglig för den del av allmänheten som skulle välja att lösa biljett till Gröna Lund. Härtill kommer att marken endast skulle gå att beträda och nyttja under den tid på året då nöjesfältet är öppet, normalt under perioden april – september. Under all övrig tid skulle marken inte vara tillgänglig för allmänheten över huvud taget.

7.3 Det barnperspektiv som lyfts fram för att påvisa allmänhetens intresse är vidare grovt missvisande. De åkattraktioner med en höjd på upp till 45 meter som planeras och som skulle föranleda störst skador på kulturmiljövärdena, såväl visuellt som bullermässigt, nära och på längre avstånd, är knappast ägnade den grupp barn på mellan 7-14 år som

[26] Prop. 2008:09:119 föreskrivs en ”restriktiv syn på dispensmöjligheterna”
[27] Se t.ex. MÖD P 8109-15, s. 12

Stockholms Stad lyfter fram i sitt överklagande. Ett detaljplaneförslag som fokuserade på att tillgodose just barnens behov på den aktuella platsen, hade sett helt annorlunda ut och hade sannolikt fått ett helt annat och betydligt mer positivt mottagande av mina huvudmän. Ett allmänt intresse för denna grupp av barn på mellan 7-14 år är svårt att skönja i den föreslagna detaljplanen.

8. Buller

8.1 Utomhusbuller

8.1.1 Ljudbilden från Gröna Lunds verksamhet innefattar bl.a. åkattraktioner, pumpar, städmaskiner, mekanisk utrustning, fläktar, kylaggregat, fordon m m. Därtill kommer sorl, skratt och skrik. Vid bedömningen av om bullret från den planerade verksamheten på parkeringsplatsen framför Falkenbergsgatan blir oacceptabelt högt, ska vägledning därmed hämtas från riktvärden för industribuller. [28, 29] För utomhusbuller ska därmed tillämpas riktvärden som uppgår till 50 dBA dagtid och 45 dBA kvällstid.[30]

8.1.2 Enligt bullerutredningen överskrids redan idag nämnda riktvärden avsevärt som en direkt konsekvens av Gröna Lunds befintliga verksamhet. Längs Falkenbergsgatan uppgår ljudnivåerna vid fasad till ca 55-61 dBA och längs Allmänna Gränd till 59-66 dBA, (se fig. 15, Bullerutredning, Tyréns 2019-09-13). Utbyggd med en 35 m hög berg- och dalbana och en bilbana (antas vara låg) ökar ljudnivån till 61-67 dBA för alla dessa fastigheter, (se fig. 17). Ljudnivån ökar ju högre upp man kommer och är 6-7 dBA högre på andra våningen än på bottenplanet. Enligt fig. 17 skulle den utbyggda verksamheten generera ytterligare buller upp till en ekvivalent bullernivå på 67 dBA vid fasad med en berg- och dalbana med en höjd på 35 meter. En berg- och dalbana med en höjd på 60 meter skulle enligt fig. 18 ge en ekvivalent bullernivå på upp till 73 dBA. Givet utredningens slutsatser av bullernivåer på 35 respektive 60 meter, torde den sökta maximala höjden för åkattraktioner på upp till 45 meter medföra en ekvivalent bullernivå på ca 70 dBA.

[28] Boverkets rapport 2020:8 ”Omgivningsbuller från industriell verksamhet och annan verksamhet med likartad ljudkaraktär”, s. 11
[29] Naturvårdsverkets rapport 6538 ”Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller”, s. 6
[30] Boverkets rapport 2020:8, s. 17

8.1.3 Värt att notera är att långtidsmätningen som framgår av figur 5 i bullerutredningen visar att ljudnivån varierar avsevärt över tid. Ekvivalentnivån varierar dagtid mellan ca 65-70 dBA och ligger stora delar av tiden över 65 dBA med toppar över 80 dBA. Den estimerade bullernivån på ca 70 dBA kommer således momentant att överskridas avsevärt. Under natten går ljudnivån ned till ca 45 dBA.

8.1.4 Det ska vidare beaktas att bostäderna vid bl a Falkenbergsgatan saknar bullerdämpad sida, då mätningar redan idag visar att ljudnivån varierar mellan 48 och 56 dBA på husets tystare sida.(fig 15) [31]

8.2 Inomhusbuller

8.2.1 Enligt Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus uppgår riktvärdet för inomhusbuller till ekvivalent 30 dBA. I fall med buller från musikanläggningar används det sänkta riktvärdet 25 dBA. För maximalnivån gäller 45 dBA.

8.2.2 Enligt utredningen gör komplexiteten av bullret att det är svårt att garantera någonting alls ur dämpningssynpunkt, vad avser det alstrade bullret från maskiner och människor utomhus. Den lösning som står tillbuds är därför enligt utredningen att bullerdämpande åtgärder vidtas på/vid bostadsfasaderna.[32]

8.2.3 Frågan om bullerdämpande åtgärder inomhus prövas regelmässigt i bygglovsärenden. MÖD har emellertid i bedömningen av om föreliggande detaljplan är genomförbar eller ej, att ta ställning till om det över huvud taget är realistiskt, att åtgärder faktiskt kan minska inomhusljud i närliggande bostäder ner till föreskrivna riktvärden. Bl.a. Konsthallen 14 är ett byggnadsminne och får inte förändras på vilket vis som helst. Svårigheterna att komma till rätta med bullerstörningarna framgår av att det sedan december 2018 pågår ett tillsynsärende föranlett av klagomål från boende på

[31] Jfr Boverket 2020:8 s. 38 (är detta rätt referens till bullermätning på husets tystare sida? Eller gäller referensen ”tyst sida”?)
[32] Thyréns bullerutredning 2019-09-13, s. 33

Falkenbergsgatan/Allmänna gränd.[33] AB Gröna Lund och AB Stadsholmen, som äger bostadsfastigheten, har ålagts av Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Stockholm att inkomma med åtgärdsförslag för att varaktigt sänka bullernivån i berörda bostäder och att samtidigt beakta inomhustemperaturen. Åtgärdsförslagen beträffande ventilation skulle ha redovisats senast den 10 juli 2021. Ännu i dag har några åtgärdsförslag inte redovisats. Detta torde bero på svårigheterna att vidta åtgärder i det byggnadsminnesmärkta huset. Redan i tjänsteutlåtandet i miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut varslades det om detta:

"Åtgärdsförslagen gällande fönstren ska således även innehålla åtgärdsförslag för att begränsa temperaturen inomhus. Nämnden är införstådd med svårigheten att vidta åtgärder i fastigheter med hög kulturhistoriskt värde som Konsthallen 14."

8.2.4 Frågan om bullret kan begränsas ner till angivna riktvärden går med andra ord inte att lämna till kommande bygglovsprövningar, om rimliga åtgärder är tekniskt- eller på annat sätt möjliga att genomföra. AB Gröna Lunds Tivoli har bevisbördan för att bullret från den nya verksamheten kan begränsas så att Folkhälsomyndighetens riktvärden för buller inomhus är möjliga att underskrida.

8.3 Brister i bullerutredningen

8.3.1 Utöver ovanstående framgår det av yttrande från Bernström Akustik, att bullerutredningen lämnar många frågor obesvarade: [34]

- Maximalt buller är beräknat för en berg- och dalbana och en bilbana (förmodat låg sådan). Detaljplanen medger sex (6) toppar och följaktligen många fler åkattraktioner. För varje extra attraktion ökar den totala ljudnivån. Detta är ej redovisat.
- Under 2019 genomfördes 66 konserter på Gröna Lunds stora scen. Av vilken anledning ska undantag göras för bullerstörningarna från denna regelbundna verksamhet?

[33] Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Stockholms ärende 2018-019361

[34] Bernström Akustik, 12 mars 2019

- Hur bedöms de nya verksamheterna påverka det lågfrekventa bullret? Hur ska riktvärdet 30 dBA (25 dBA från musikanläggningar) (FoHMFS 2014:13) klaras?
- Utredningen har endast presenterat åtgärder för att minska buller i en (1) lägenhet på Falkenbergsgatan 5. Förhållandena som avser fasadkonstruktion och fönsters storlek är emellertid individuella för varje lägenhet. Utredningen ger därmed inte svar på frågan om de föreslagna åtgärderna skulle minska inomhusbullret i bostäderna på Falkenbergsgatan ner till riktvärdet 25 dBA. Åtgärdernas effektivitet är dessutom överskattad eftersom hänsyn bara tagits till fönstrens ljudreduktion, inte fasadens sammanvägda ljudreduktion.
- Förslagen till ljuddämpande tilluftsdon ger försämrad luftväxling så läge huset saknar mekanisk ventilation. Det föreligger därför en uppenbar risk för oacceptabla inomhustemperaturer på över 30 grader Celsius, långt över Folkhälsomyndighetens riktvärden på 24-26 grader. Utredningen besvarar inte frågan hur detta temperaturproblem ska lösas.
- Bulleråtgärderna som föreslås är inte dimensionerade för maximala ljudnivåer, t ex lågfrekventa ljud vid inbromsning av åkattraktioner. Det saknas anledning att undanta dessa kraftiga och regelbundna störningar från bedömningen av bullerstörningar.

8.3.2 Av detta följer som ovan nämnts att utredningen inte uppfyller kraven i MB 6 kap. 11§ om innehållet i en miljökonsekvensbeskrivning. MKBn och därmed detaljplanen kan därför inte heller av detta skäl godkännas.

8.4 Olägenhet för de boendes hälsa

8.4.1 MB 2 kap 1§ föreskriver att det är den som planerar en verksamhet som ska visa att man följer miljöbalkens regler, exempelvis att buller från verksamheten inte orsakar olägenhet för människors hälsa. Riktvärden för bedömning avseende olägenhet för människors hälsa framgår som ovan nämnts av Folkhälsomyndighetens författningssamling FoHMFS 2014:13.

8.4.2 Enligt MB 2 kap 3 § ska den som avser att bedriva en verksamhet utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs

för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

8.4.3 PBL 2 kap 9§ anger att planläggning inte får ske om den innebär fara för människors hälsa eller betydande olägenhet på annat sätt.

8.4.4 MB 9 kap 3§ definierar olägenhet för människors hälsa som *"…störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig."*.

8.4.5 Av ovanstående följer sammanfattningsvis att AB Gröna Lunds Tivoli har att visa att det inte föreligger någon fara för att de boende i närområdet ska förorsakas hälsoproblem eller andra betydande olägenheter. Kravet är således satt till att det inte ens får föreligga en risk för dessa konsekvenser och att AB Gröna Lunds Tivoli har att leda i bevis att sådan risk inte är för handen.

8.4.6 Enligt bullerutredningen kan ljudbilden från den befintliga verksamheten "…närmast beskrivas som ett stationärt sus, brus eller vimmel".[35] De nu planerade åkattraktionerna får enligt ansökan placeras så nära som 50 meter från bostäderna på Falkenbergsgatan. De metalliska/mekaniska ljud liksom de frekventa men oregelbunda impulsljud i form av skrik och skrän från åkattraktionerna, kan knappast definieras som sus, brus eller vimmel. Därtill ska läggas att decibeltalet enligt bullerutredningen beräknas stiga med upp till 7 dBA; detta utöver att riktvärdena redan idag överskrids med upp till 16 dBA.

8.4.7 Ljudtrycket från olika verksamheter kan beskrivas med följande bild[36]

[35] Bullerutredningen s. 10
[36] Se www.curant.se/ljud

8.4.8 För de boende på Falkenbergsgatan kan ljudökningen av den sökta verksamheten på ca 7 dBA beskrivas som nära en fördubbling av ljudnivån, speciellt vid beaktande av att ljudet stundtals domineras av låga frekvenser på grund av musik från ljudanläggningar. Vad MÖD har att bedöma är således om denna märkbara fördubbling av ljudnivån, såväl utomhus som inomhus, skulle innebära en risk för de boende framför allt på Falkenbergsgatan att drabbas av hälsoproblem eller andra betydande olägenheter.

8.4.9 I Folkhälsomyndighetens publikation ”Hälsoeffekter av buller och höga ljudnivåer” (2019) framgår att buller kan orsaka en rad negativa hälsoeffekter.[37] Förutom rena hörselskador vid extrema ljudnivåer finns också risk att buller orsakar sömnstörningar, hjärt- och kärlsjukdomar såsom höjt blodtryck, hjärtinfarkt och stroke. Buller kan även inverka på talförståelsen och kommunikationen, försvåra inlärning samt ge en sämre prestation. Folkhälsomyndigheten anför att buller också kan bli ett hinder för en god livskvalitet genom att exempelvis aktiviteter, vila, avkoppling eller sömn störs.

[37] https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/h/halsoeffekter-av-buller-och-hoga-ljudnivaer/?pub=60532

8.4.10 Av publikationen framgår vidare att hörseln är mer känslig för en kontinuerlig och konstant ljudexponering. En konstant bakgrundsnivå av störande buller på över 35 dBA leder till att mottagaren riskerar att tappa i talförståelse. Folkhälsomyndigheten fastslår också att det finns tydliga bevis på att buller har en negativ påverkan på prestationsförmåga och inlärning.

8.4.11 I målet P11198-16 gav MMD tillstånd till åkattraktionen Ikaros. Domstolen utgick här från AB Gröna Lunds Tivolis beräkningar som visade att attraktionens ljudbidrag till omgivningen var försumbart. Därmed drog domstolen slutsatsen att den sökta åtgärden inte innebar ett sådant tillskott av ljud att omgivningen utsattes för så betydande olägenheter. I det här aktuella målet är förhållandena emellertid annorlunda. Av MKBn framgår att boende i bostäderna längs Falkenbergsgatan har att räkna med en avsevärt förhöjd ljudnivå på 7 dBA, vilket innebär nära nog en fördubbling av ljudnivån och en märkbar förändring. I motsats till vad MMD kom fram till i nämnda mål är den ökade ljudnivå som utvidgningen av verksamheten medför i det här aktuella målet, således allt annat än försumbar.

8.4.12 I detta mål har MMD hänvisat till målet MÖD 2017:54 och fastställt att begreppet betydande olägenhet ska bestämmas med ledning av områdets karaktär och förhållanden på orten. Det målet handlar emellertid om boendes olägenheter i form av försämrad dagsljusnivå och ökad insyn i en fastighet i centrala Stockholm. Att i ett sådant sammanhang tillmäta förhållandena på orten betydelse framstår som rimligt vid bedömningen av om rekvisiten i PBL 2 kap 9§ är uppfyllda eller ej.

8.4.13 Som angivits ovan är det i det här aktuella målet emellertid fråga om avsevärda risker för de boendes hälsa, dvs något helt annat än minskad dagsljusnivå. Under sådana omständigheter haltar MMDs domskäl. Avstampet i bedömningen av om en störning är hälsofarlig eller inte kan knappast göras i om störningen är ortsvanlig eller inte. Ett hälsovådligt buller är just hälsovådligt oavsett om de drabbade bor mitt i Stockholm eller på landsbygden och oavsett vad de boende i närheten av Gröna Lund har kunnat förvänta sig. Rättsfiguren att en skadelidande som drabbas av hälsoproblem får skylla sig själv om hen bestämt sig för att bo på viss plats, är okänd i svensk rätt. Folkhälsomyndighetens allmänna

råd FoHMFS 2014:13 gäller oavsett områdets karaktär och förhållanden på orten, vilket bekräftats i ett stort antal rättsfall och av t ex Stockholms stads tillämpning i fråga om buller från nöjeslokaler, restauranger m m.

8.4.14 Avslutningsvis är de föreslagna fönsteråtgärderna otillräckliga för att bullerdämpa bostäderna längs Falkenbergsgatan. Bullret tränger också igenom ytterväggar, särskilt som dessa till stora delar är tunna. Vid ljudmätningar 2016 var slutsatsen den följande:

”På grund av denna svaga ljudisolering, speciellt vid lägre frekvenser, kan det antas att hela konstruktionen har för låg massa och förmodligen krävs mer omfattande åtgärder än enbart fönsteråtgärder för att med säkerhet åtgärda problemet.” [38]

8.4.15 Att föreskriva att boende för att tillförsäkras en acceptabel boendemiljö inte ska öppna fönstren till sin bostad är en mycket kraftig inskränkning av boendes nyttjanderätt till sina lägenheter. En utebliven luftväxling med ständigt stängda fönster skulle leda till ett oacceptabelt Inomhusklimat, särskilt under varma sommardagar.[39] Detta skulle i sin tur medföra allvarliga risker för ohälsa, inte minst för äldre personer boende i de drabbade lägenheterna. Som tidigare påpekats i målet är den boendesituation som utvidgningen av Gröna Lunds verksamhet skulle medföra helt oacceptabel och strider därmed inte bara mot PBL 2 kap 9§ och MB 2 kap 3§, utan även mot artikel 8 i Europakonventionen om envars rätt till sitt hem. Mina huvudmän åberopar det rättsintyg rörande mänskliga rättigheter av jur. kand. Anna Rogalska Hedlund som framlades i MMD. Även av detta skäl ska MMDs domslut att inte godkänna detaljplanen över Skeppsholmsviken 6 m.fl. stå fast.

Stockholm som ovan

Johan Öberg

Bifogas: Bilagor

[38] Tyréns mätrapport 2016-02-16
[39] Se Bernström akustisk rapport 2019-03-12, s. 7